

Catalogarea înainte de publicare: experiențe

Dr. Natalia GOIAN,
șef Catedră Biblioteconomie
și asistență informațională

În condițiile ridicării nivelului cultural și economic al societății se simte și creșterea calitativă a cerințelor beneficiarilor. În această situație este necesară și dezvoltarea unui sistem național pentru schimbul de informații bibliografice asupra publicațiilor apărute în țară; aplicarea unor procedee moderne în naționalizarea tehnicii de catalogare etc.

Raportul pregătit de Jean Richard, reprezentant al Consiliului Europei, *O privire de sinteză asupra politicii naționale în domeniul cărții în Republica Moldova*, conține mai multe recomandări, inclusiv încurajarea dezvoltării unei rețele eficiente și variate de puncte de acces, care ar dispune de un larg sortiment de cărți de calitate; implementarea unui proiect pentru elaborarea catalogului cărților disponibile ("Books in print"), în colaborare cu Consiliul Europei ș.a.

Ținând cont că procesele de catalogare sunt dintre cele mai costisitoare în tot ciclul de prelucrare a documentelor, este necesar să prevenim duplicarea înregistrărilor, să reducem efortul de prelucrare a unui document. Aceasta este o soluție economică și un suport pentru standardizarea în catalogare. Un rol deosebit aici îi revine catalogării centralizate în toate formele ei. Diversele definiții care reflectă esența catalogării centralizate sunt legate de numele mai multor autori. Așadar, catalogarea centralizată este procesul centralizat de prelucrare standard a documentelor în vederea creării înregistrării bibliografice, care sunt utilizate în cataloagele mai multor biblioteci sau produsele rezultate din catalogarea centralizată (fișe, fișiere pe calculator etc.) ce se distribuie de către un organism central (7).

Catalogarea de către o singură bibliotecă, sau de către un serviciu de catalogare, din cadrul unui sistem de biblioteci, a tuturor documentelor procurate de bibliotecile respective, se va face în așa

fel încât fiecare dintre biblioteci să beneficieze de rezultatele acestei catalogări (1).

Fiecare din aceste definiții specifică scopul principal al catalogării centralizate, și anume, prelucrarea documentelor cu scopul utilizării înregistrărilor bibliografice în mai multe biblioteci.

O dezvoltare fructuoasă a atins catalogarea centralizată în SUA. Existând mai bine de o sută de ani, specialiștii fiind în permanentă căutare, introduc forme noi și perfecționează acest domeniu. Originea catalogării centralizate în această țară este legată de activitatea de tipărire a fișelor la Biblioteca din Boston (1895) și Biblioteca Congresului din Washington, în 1898. Aceste biblioteci tipăreau fișele mai întâi pentru uz propriu de format 7,5x12,5 cm, devenite apoi fișe de format standard internațional, care sunt utilizate și astăzi în toate bibliotecile.

În Franța catalogarea centralizată a apărut în anul 1952, prin tipărirea fișelor cu descrieri bibliografice mai mult pentru bibliotecile științifice și specializate.

Mai târziu, în 1956, catalogarea centralizată a fost introdusă în Anglia. Pe lângă Muzeul Britanic există Consiliul Național al Bibliografiei Britanice, care editează fișele cu descrierile bibliografice pentru cărțile noi și edițiile periodice apărute în această țară.

Deosebit de eficient este acest procedeu în Suedia, unde bibliotecile primesc fișele odată cu cărțile achiziționate.

În Rusia catalogarea centralizată apare în anul 1925, odată cu editarea fișelor tipărite numai pentru bibliotecile publice. Mai târziu, în ianuarie 1927, Camera Cărții, în baza unor instrucțiuni, începe editarea fișelor tipărite și pentru bibliotecile științifice. Ca urmare, a fost pus începutul unificării descrierii bibliografice în biblioteci.

În octombrie 1961 la Paris a avut loc Conferința internațională asupra principiilor de catalogare. Pornind de la ideea de unificare a regulilor de catalogare, Comi-

sia de catalogare (IFLA) s-a preocupat de cooperarea internațională în catalogare. În cadrul mai multor sesiuni, începând cu anul 1966, a fost discutat proiectul american *Shared cataloguing* (Catalogare prin participare). Fiind înființate birouri de achiziționare a publicațiilor apărute în mai multe țări, acestea furnizau fișele tipărite care conțineau descrieri bibliografice și indici de clasificare. Important de menționat că respectivele birouri difuzau notițele bibliografice și în formă lizibilă pe calculator (sistemul MARC).

Pe măsură ce restricțiile financiare afectează tot mai mult bugetele bibliotecilor aproape pretutindeni în lume, noțiunea de agenție națională unică, însărcinată să producă descrieri bibliografice pentru toate publicațiile din țara respectivă, este reconsiderată în favoarea unor acorduri de catalogare prin cooperare. Agențiile bibliografice naționale ar trebui să ajungă la rezultate mai eficiente prin sprijinirea altor biblioteci în efectuarea catalogării primare în vederea extinderii catalogării dincolo de posibilitățile de care dispun bibliotecile naționale (6).

Catalogarea prin cooperare constă în catalogarea unei cărți (serial sau orice alt document) doar de un centru. Toate celelalte biblioteci se limitează la procurarea (sau altă formă) copiei fișei bibliografice. Catalogarea prin cooperare realizează două obiective: bibliotecile nu mai sunt nevoite să catalogheze toate cărțile pe care le achiziționează, economisind resurse materiale și financiare, și în același timp apare posibilitatea de a constitui un catalog colectiv (o bază de date) al bibliotecilor din țară. Această formă de catalogare centralizată creează premisele unei funcționări eficiente a bibliotecilor, precum și certe facilități în catalogare.

Încă în anul 1965 a apărut necesitatea de a edita fișa adnotată de catalog pentru cărțile apărute pe teritoriul Republicii Moldova, astfel "*contribuind în mod centralizat la organizarea instrumentelor de informare și documentare în biblioteci și la alte instituții bibliografice*". Începând cu anul 1994, din motive de ordin tehnic, financiar etc. a avut loc suspendarea acestui procedeu.

"Există o distorsiune evidentă, afirmă Brigitte Richter, între difuzarea cărții, produs industrial difuzat în milioane de

exemplare identice, și procedeele de catalogare ale bibliotecilor care mobilizează pentru aceeași lucrare mai multe mii de persoane, care produc mai multe mii de exemplare ale unui document secundar – fișa – care este redactată peste tot cam la fel" (8). În această situație, un rol important îi revine catalogării înainte de publicare (CIP) – formă superioară a catalogării centralizate.

Scopul catalogării înainte de publicare este acela de a oferi editorilor descrieri bibliografice înainte de tipărirea lucrării, în scopul ca acestea să fie tipărite pe cartea însăși. În acest fel, cartea și descrierea ei bibliografică (datele de catalogare) vor fi disponibile simultan bibliotecarilor, librarilor, bibliografilor și tuturor persoanelor care au nevoie de asemenea date (5).

În România, Programul Național CIP a început să se aplice din 1996 și este realizat, potrivit Legii Depozitului Legal, de Biblioteca Națională a României.

El constă, în esență, în redactarea descrierii bibliografice a cărții înainte ca aceasta să fie tipărită, atât pentru ca descrierea respectivă să fie imprimată pe carte (de regulă, pe versoul paginii de titlu), cât și pentru a fi inclusă cu menținerea CIP în *Bibliografia Națională*, în așa fel încât beneficiarii acestei publicații să cunoască din timp ce lucrări de interes urmează să apară și să facă comenzile pe care le doresc (2).

În ultimii ani, în multe țări, catalogarea înainte de publicarea tradițională folosește priorități noi, puse la dispoziție grație tehnologiilor noi informaționale, rețelelor automatizate de comunicare. Colaborarea dintre biblioteci și edituri în etapa pregătirii pentru editare a cărții prezintă interes și pentru editori, și pentru bibliotecari. Editurile folosesc datele oferite de biblioteci (descrierile bibliografice, semnul de autor, indici de clasificare) pentru perfectarea corectă a versoului foii de titlu înainte de editare. Bibliotecile primesc notița bibliografică în varianta electronică, care le servește și ca sursă de informare, și ca sursă pentru catalogarea corporativă, deci, notița bibliografică întocmită o singură dată poate fi folosită în diferite scopuri (9).

Un exemplu elocvent este Biblioteca Națională din Quebec (Canada), care a elaborat un proiect intitulat *Programme*

Canadien de catalogage avant publication (10). Pentru a participa la acest program (CIP), editorii trimit Bibliotecii Naționale prin rețeaua electronică de comunicare fotocopia foii de titlu, partea introductivă a documentului, precum și celelalte elemente care caracterizează cartea. Cărții i se atribuie ISBN și peste zece zile fișa CIP se trimite editorului, care publică informația pe versoul foii de titlu. Toate bibliotecile, și nu numai, utilizează aceste notițe bibliografice pentru a urgența catalogarea noilor intrări, în așa mod fiind puse și la dispoziția utilizatorilor.

Creșterea popularității CIP în provincia Quebec poate fi caracterizată prin următoarele cifre: numărul de notițe bibliografice CIP, întocmite în decurs de un an, este de 537 unități, iar în ultimii ani a crescut considerabil.

Utilizarea noilor tehnologii informaționale ar putea asigura o colaborare fructuoasă între editori și catalogatori, iar cooperarea dintre ei să asigure calitatea asistenței informaționale a utilizatorilor, să ofere informații despre edițiile în curs de apariție.

Astăzi discuțiile înclină spre o catalogare partajată, care va da posibilitate bibliotecilor legate prin rețea să aibă acces la o bază bibliografică centrală, unde vor fi stocate descrierile bibliografice ale tuturor colecțiilor acestor biblioteci. Astfel, se conturează, în perspectivă, un sistem eficient de cooperare pe plan național, dar și internațional.

În țara noastră, începând cu anul 2001, serviciul "Statistică editorială", structură a Camerei Naționale a Cărții, realizează și înregistrează catalogarea înainte de publicare pentru controlul și schimbul de informații bibliografice asupra publicațiilor apărute în R. Moldova, în vederea facilitării efortului de prelucrare a cărții de către bibliotecarii catalogatori, precum și în sprijinul standardizării procedurilor naționale de catalogare, amplasarea CIP pe versoul foii de titlu devenind o regulă pentru editori (3). Pentru a corespunde obiectivelor puse de Camera Cărții în realizarea CIP, notița bibliografică trebuie să conțină: "descrierea bibliografică; punctele de acces pe catalogare; punctele de acces pe subiect" (6). Mai mult ca atât, dacă unul din scopurile CIP este de a facilita eforturile de prelucrare a cărții, este necesar de a respecta și schemele de descriere bibliografică stabilite pentru bibliotecile din țară. Acest fapt ne-ar asigura o unificare în organizarea cataloagelor tradiționale care, în multe biblioteci, sunt încă unica formă de catalog.

Actualmente, *Catalogarea înainte de publicare* pentru cărțile tipărite/editate în interiorul țării, conține numai descrierea bibliografică și indici de clasificare.

Perspectiva utilizării tehnologiilor informaționale, realizarea proiectului SIBIMOL – două componente care ar schimba starea de fapt în elaborarea CIP, ar modifica și relația editor – agenție; bibliotecă – agenție.

Referințe bibliografice:

1. Atanasiu, Pia. *Termeni din domeniul Informării și Documentării: Indrumar metodologic* / Pia Atanasiu, Natalia Grecu. – București, 1988. – 482 p.
2. Atanasiu, Tudor. *Standarde în acțiune* / T. Atanasiu, A. Persineanu // *Revista Bibliotecii Naționale*, – 1996. – Nr. 2 – P. 24 – 26.
3. *Camera Națională a Cărții: 45 de ani 1957 – 2002* / Valentina Chitoroagă, Ion Spac, Gheorghe Bobina...; ed. îngrijită de V. Chitoroagă; red. coord.: Tamara Osmochescu. – Ch., 2002. – 173 p.
4. Chitoroagă V. *Controlul Bibliografic Național în Moldova* / V. Chitoroagă // *Magazin Bibliologic*. – 2001. – Nr. 2. – P.18 – 20.
5. Clinca, Georgeta. *Catalogare în publicare (CIP)* / G. Clinca // *Controlul Bibliografic Universal: Manual*. – București, 1996. – P. 1 – 6.
6. *Controlul Bibliografic Universal: Seminar Internațional* (2; 1993; București). *Controlul Bibliografic Universal: al doilea seminar internațional: România*, București, 11 – 14 august 1993: lucrările seminarului. – București, 1993.
7. Regneală, Mircea. *Dicționar explicativ de biblioteconomie și știința informării* / M. Regneală. – București: FABR, 2001. – 425 p.
8. Richter, Brigitte. *Ghid de biblioteconomie*. – Ch.: ARC, 1997. – 317 p.
9. Башилова Н. Каталогизация перед публикацией как составная часть системы корпоративной каталогизации. / Н. Башилова, А. Хлебаева // *Библиотечное дело*. – 2005. – Nr. 10 (34). – P. 33 – 34.
10. Кичакова Н. Каталогизация в издании и новые технологии / Н. Кичакова // *Библиография*. – 1999. – Nr. 6. – P. 143 – 145.